

5.శతక మధురిమ

కవిపరిచయములు:

1. సర్వేశ్వర శతక కర్త: యథావాక్కుల అన్నమయ్య :

ఇతని శైలి ధారాళమైనది. సర్వేశ్వర శతకానికి శతక సాహిత్యంలో

గొప్ప ప్రాచుర్యమున్నది.

2. శ్రీ కాళహస్తిశ్వర శతక కర్త: ధూర్జటి

శ్రీకృష్ణదేవరాయల ఆస్థానంలోని అష్టదిగ్గజకవుల్లో ఒకడు.

రాజుల్మతుల్ వారి సేన నరకప్రాయంబు అంటూ రాజులకు చేసే సేవను ధైర్యంగా వ్యతిరేకించిన కవి. ఈయన కవిత్వాన్ని శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు అతులితమాధురీమహిమ గలదిగా కీర్తించాడు. శ్రీకాళహస్తిశ్వరశతకం శ్రీకాళహస్తి మాహాత్మ్యం అనే గ్రంథాలు రాశాడు.

3. మల్ల భూపాలీయం నీతిశతక కర్త : ఎలకూచి బాల సరస్వతి :

ఈయన మహబూబ్ నగర్ జిల్లా జటప్రోలు సంస్థానంలో

సురభి మాధవరాయల ఆస్థాన కవి. తెలుగులో తొలి త్ర్యర్థి కావ్యమైన రాఘవయాదవ పాండవీయం తో పాటు దాదాపు పన్నెండు గ్రంథాలు తచించాడు. భర్తహరి సుభాషిత త్రిశతిని తెలుగులోకి అనువదించిన వారిలో మొదటివాడు.

4. భాస్కరశతక కర్త : మారద వెంకయ్య :

ఈయన భాస్కరా అనే మకుటంతో ఎన్నో నీతులను

హత్తుకునేటట్లు తన పద్యధారను కొన సాగించాడు.

5. ఉత్పలమాల: ఉత్పల సత్యనారాయణాచార్య :

ఈయన ఖమ్మం జిల్లాలోని చింతకాని ప్రాంతంవాడు.

రసద్వని ఈ జంటనగరాలు హేమంతశిశిరాలు గజేంద్రమోక్షం భ్రమరగీతం

శ్రీకృష్ణచంద్రోదయం మొదలైన పుస్తకాలు రాశారు.

6. ఏకప్రాస శత పద్యమాలిక కర్త : గౌరీభట్ల రఘురామ శాస్త్రి :

ఈయన మెదకు జిల్లా రిమ్మనగూడలో జన్మించాడు.

వ్యాసతాత్పర్య నిర్ణయం గోమాత కళ్యాణ దాసచరిత్రం శ్రీ వేములవాడ రాజరాజేశ్వర ఏకప్రాస శత పద్యమాలిక శివపద మణిమాల భావానందస్వామి చరిత్ర మొదలగు రచనతో పాటు అనేక భజన కీర్తనలు రాశాడు.

7. నింబరి నరసింహశతకకర్త : అందె వేంకటరాజం :

ఈయన కరీంనగర్ జిల్లా కోరుట్లలో జన్మించాడు.

నవోదయం మణిమంజుష కళాతపస్విని అనే పద్యకావ్యాలు భారతరాణి నాటికల

సంపుటి రాశాడు. నింబగిరిశతకం

ఈశ్వరశతకాలతోపాటు వానమామలై వరదాచార్యుల కృతులు అనుశీలన అనే సిద్ధాంత గ్రంథాన్ని రాశాడు.

కవి శిరోమణి అవధాన యువకేశరి అవధాన చతురానన అను బిరుదును పొందాడు.

8. చంద్రమౌళీశ్వర శతకకర్త : ఇమ్మడిజెట్టి చంద్రయ్య :

ఈయన మహబూబ్ నగర్ జిల్లా తాళ్లపల్లిగ్రామంలో

జన్మించాడు. హనుమద్రామ సంగ్రామం భక్తిసిరియాళ వీరబ్రహ్మేంద్రవిలాసమనే

హరికథలను రామప్రభుశతకం మృత్యుంజయ శతకంపాలెం వేంకటేశ్వరశతకం

శ్రీశిరీషనగగండికా మాహాత్మ్యం కర్పరాద్రి మాహాత్మ్యం అనే కావ్యాలను రాశాడు.

పద్యం - ప్రతిపదార్థములు:

1. కులశైలంబులు పాదు పెల్లగిలి దిక్కులంబునం గూలినన్

జలధుల్ మేరల నాక్రమించి సముదంచద్భంగి నుప్పొంగినన్

జలజాతప్రియ శీతభానులు యథాసంచారముల్ దప్పినన్!

దలకం డుబ్బుడు చొప్పుదప్పడు భవద్భక్తుండు సర్వేశ్వరా!

ఓ సర్వేశ్వరా!	=	సర్వేశ్వరా!
కులశైలంబులు	=	కులపర్వతాలు
పాదు	=	స్థిరత్వం
పెల్లగిలీ	=	పెల్లగింపబడి
దిక్కులంబునం	=	దిక్కుల దెగ్గర
కూలినన్	=	కూలిపోయినప్పటికి
జలధుల్	=	సముద్రాలు
మేరలన్	=	హద్దులను
అతిక్రమించి	=	దాటి
సముదంచత్	=	ఎక్కువగా ఎగసివేయబడిన
బంగిన్	=	విధంగా
ఉప్పొంగినన్	=	ఉప్పొంగిన
జలజతప్రియ	=	పద్మాలకు ప్రియుడైన సూర్యుడు
నిశీతభానులు	=	చల్లని కిరణాలు కలిగిన చంద్రుడు
యథాసంచారముల్	=	సంచరించాల్సిన విధంగా సంచరించడం
తప్పినన్	=	తప్పినా
భవత్ + భక్తుండు	=	నీ భక్తుడు
తలకుండు	=	చలించడు
ఉబ్బడు	=	పొంగిపోడు
చెప్పు	=	పద్ధతిని (నీతిని)
తప్పడు	=	నీతిని తప్పి ప్రవర్తించడు

వ్యాకరణాంశాలు:

1. సర్వేశ్వరా - సర్వ + ఈశ్వరా - గుణసంధి
2. తలకుండుబ్బడు - తలకుండు + ఉబ్బడు - ఉకారసంధి

2. జాతుల్ సెప్పుట సేవ చేయుట మృషల్ సంధించు టన్యాయ వి
ఖ్యాతిం బొందుట కొండెకాఁ డవుట హింసారంభకుం డౌట మి
థ్యాతాత్పర్యము లాడు టన్నియుఁ బరద్రవ్యంబు నాశించి యీ
శ్రీ తా నెన్ని యుగంబు లుండఁ గలదో శ్రీకాళహస్తీశ్వరా!

శ్రీ కాళహస్తీశ్వరా	=	ఓ శ్రీకాళహస్తీశ్వరా!
జాతుల్ + చెప్పుట	=	జాతకాలు చెప్పుట
సేవచేయుట	=	ఇతరులకు సేవచేయడం
మృషల్	=	అబద్ధాలు

సంధించుట	=	మాట్లాడటం
అన్యాయ	=	అన్యాయమైన పద్ధతిలో
విఖ్యాతి	=	కీర్తిని
పొందుట	=	సంపాదించుట
కొండెకాడు	=	చాడీలు చెప్పేవాడు
అగుట	=	అగుట
హింస+ ఆరంభకుడు	=	హింసను పెంచేవాడు
అగుట	=	కావడం
మిథ్యాతాత్పర్యము	=	అసత్యమైన అర్థాలు
ఆడుట	=	చెప్పడం
అన్నియుని	=	ఇవన్నీ కూడా
పరద్రవ్యంబున్	=	ఇతరుల ధనాన్ని
ఆశించి	=	ఆశించే కదా!
యీ శ్రీ	=	ఈ విధంగా సంపాదించిన ధనం
తాన్	=	తాను
ఎన్నియుగంబులు	=	ఎంతకాలం పాటు
ఉండగలదో	=	నిలుస్తుందో (ఎంత కాలం పాటు నిలిచి
ఉంటుందో		

తెలియదని భావం)

వ్యాకరణాంశాలు:

1. శ్రీకాళహస్తిశ్వరా - శ్రీకాళహస్తి + ఈశ్వరా (సవర్ణదీర్ఘ సంధి)
2. హింసారంభకుడు - హింస + ఆరంభకుడు (సవర్ణదీర్ఘసంధి)

3. చెవికిం గుండల మొప్పుగాదు శ్రుతమే చేదమ్మికిన్గంకణం

బు విభూషాఢ్యము గాదు దానమె మహిన్బుణ్యాత్మునెమ్మేనికిన్
 బ్రవిలేపంబులు గావు సొమ్ములుపకారప్రాడ్డియే నిక్కమౌ
 లవితేంద్రాతిగ వైభవా! సురభిమల్లా! నీతివాచస్పతీ!

లవిత(లలిత)	=	సుందరకాంతుడైన
ఇంద్రా	=	ఇంద్రుని
అతిగ	=	మించిన
వైభవా!	=	వైభవం కలవాడా!

నీతివాచస్పతి!	=	నీతిలో దేవతలకు గురువైనా బృహస్పతితో
సమానమైన వాడా!		
సురభిమల్లా	=	సురభిమల్లా భూపాలుడా!
చెవికిన్	=	చెవులకు
శ్రుతము + ఏ	=	శాస్త్రపాండిత్యమే కాని
కుండలము	=	కుండలాలు
ఒప్పు + కాదు	=	అందం కాదు
చేదమ్మికిన్	=	పద్మముల వంటి చేతులకు
దానము + ఏ	=	దానమే కాని
కంకణం	=	కంకణాలు
విభూష + ఆడ్యము	=	గొప్ప అలంకారం
కాదు	=	కాదు
మహిన్	=	ఈ భూమి మీద
పుణ్యాత్ము	=	పుణ్యాత్ముని యొక్క
నెటి + మేనికిన్	=	అందమైన శరీరానికి
ఉపకార ప్రాడియే	=	గొప్ప ఉపకారమే కాని
ప్రవిలేపంబులు	=	సుగంధ లేపనాలు
సొమ్ములు + కావు	=	ఆభరణాలు కావు

వ్యాకరణాంశాలు:

1. దానమే - దానము + ఏ - (ఉకారసంధి)
2. విభూషాడ్యము - విభూష + ఆడ్యము - (సవర్ణదీర్ఘసంధి)

4. భూపతికాత్మబుద్ధి మదిఁబుట్టని చోటఁబ్రధానులెంత ప్ర

జ్ఞా పరిపూర్ణులైనఁ కొనసాగదు కార్యము కార్యదక్షులై
యోపిన ద్రోణ భీష్మకృప యోదులనేకులుఁ గూడి కొరవ
క్మాపతి కార్యమేమయిన జాలిరెచేయగ వారు భాస్కరా!

భాస్కరా	=	ఓ భాస్కరా!
భూపతికిన్	=	రాజులకు
ఆత్మబుద్ధిన్	=	తన తెలివి
మదిన్	=	మనస్సులో
పుట్టనిదోన్	=	కలుగనప్పుడు

ప్రధానులు	=	మంత్రులు
ఎంత	=	ఎంతో
ప్రజ్ఞా పరిపూర్ణులు	=	తెలివి గలవారు
ఐన్	=	ఐనప్పటికీ
కొనసాగదు	=	నెరవేరదు
ఎట్లు + అనన్	=	ఏ విధంగా అనగా
కార్యదక్షులు + ఐ	=	పనిలో నేర్పరుల్ ఐనా
ద్రోణ	=	ద్రోణా చార్యుడు
భీష్మ	=	భీష్ముడు
కృప	=	కృపాచార్యులు
యోధులు	=	వీరులు
అనేకులు	=	అనేకమంది
కూడి	=	కలిపి
కౌరవశ్మాపతికార్యము	=	కౌరవ రాజైన
కార్యము	=	పనిని (కురుక్షేత్ర సంగ్రామంలో
విజయాన్ని)		
ఏమైనన్	=	ఎంతమాత్రమైన
చేయన్ + చాలిరె	=	చేయగలిగారా? (లేదని భావం)

వ్యాకరణాంశాలు :

1. ఎట్లనన్ - ఎట్లు + అనన్ (ఉకారసంధి)
2. కార్యదక్షులై - కార్యదక్షులు + ఐ (ఉకారసంధి)
3. యోధులనేకులు - యోధులు + అనేకులు (ఉకారసంధి)

5. ధనము ధనాభిమానము సదాధనతృప్త్యము మూడు దోషముల్
 ధనికున కందు తోల్తటిది ద్రవ్యము పేదకు లేదు కావునన్
 ధనికుని కంటె పేదకడు ధన్యుడు యాతని తృప్తి సజ్జనా
 ప్తిని శమియించు వేంకటపతి! అఖిలాండపతి! శ్రియఃపతి!

ఓ వేంకటపతి	=	ఓ వేంకట పతి
అఖిల + అండపతి	=	బ్రహ్మాండ నాధుడ!
శ్రియపతి	=	లక్ష్మీపతి!
ధనమున్	=	ధనమును
ధన = అభిమానము	=	ధనం పై అభిమానం
సదా	=	ఎల్లప్పుడు

తృప్తయున్	=	ధనం సంపాదించాలనే కోరిక
మూడు దోషముల్	=	అనే మూడు దోషాలలో
ధనికునకున్	=	ధనవంతునికి ఉన్నాయి
అందున్	=	ఆ మూడు దోషాలలో
తొల్లటిది	=	మొదటిది అనగా ధనం
పేదకున్	=	పేదవారికి
లేదు	=	ఉండదు
అతని	=	ఆ పేదవాడి
తృప్తన్	=	ధనం సంపాదించాలనే కోరిక
సజ్జన్+ ఆపిని	=	మంచి వారితో సహవాసం చేయడం వలన
శమియించున్	=	నశిస్తుంది
కావునన్	=	కాబట్టి
ధనికునికంటెన్	=	ధనవంతుని కన్నా
పేద	=	పేదవాడు
కడున్	=	మిక్కిలి
ధన్యుడు	=	ధన్యాత్ముడు కదా!

వ్యాకరణాంశములు:

1. అఖిల + అండపతి - అఖిలాండపతి -
సవర్ణదీర్ఘసంధి
2. సజ్జన + ఆప్తి - సజ్జనాప్తి - సవర్ణదీర్ఘసంధి

6.గరమున్ మ్రింగి హరించితిన్ సుజన దుఃఖమ్మంచు నీయాత్మలో

మురియంబోకు మనుష్యదుర్విషమునున్నూలింపుమా ముందు యీ
నరులందుండు విషమ్ము సూది నిడనైనసంధి లేదో ప్రభూ
హర శ్రీవేములవాడ రాజుఫణి హారా! రాజరాజేశ్వరా!

ఓ ప్రభూ	=	ఓ ప్రభూ !
హరా	=	ఈశ్వరా!
రాజుఫణి హారా	=	శ్రేష్ఠమైన సర్పము కంఠాహారంగా కలవాడా
రాజరాజేశ్వరా	=	ఓ రాజరాజేశ్వర స్వామి
గరమును	=	విషాన్ని
మ్రింగి	=	మింగి

సుజన దుఃఖమున్	=	మంచి వారైన దేవతల దుఃఖాన్ని
హరించితిన్	=	పోగొట్టాను
అంచున్	=	అనుచు
నీ + ఆత్మలోన్	=	నీ మనసులో
మురియంబోకు	=	మురిసిపోకు (సంతోషపడకు)
ఈ నరులందున్	=	ఈ మనుషులలో
ఉండున్	=	ఉండే
విషమున్	=	విషమును
సూదిన్	=	సూదిన్
ఇడనైనన్	=	గుచ్చడానికైనా
సంధిలేదు	=	తావులేదు
ముందు	=	ముందుగా
మనుష్యదుర్విషమున్	=	మనుషులలో ఉన్న చెడువిషాన్ని
ఉన్మాళింపుమా	=	తొలగించేటట్లు చెయ్యి

వ్యాకరణాంశాలు:

1. సూదిని + ఇడనైన - సూదిండ్లనైన - ఇకారసంధి
2. రాజరాజ + ఈశ్వరా - రాజరాజేశ్వరా - గుణసంధి

7. ఆశాపాశ నిబద్ధుడై చెడక నిత్యంబోర్పుతో దేశికా

దేశంబుందలఁదాల్చి యోగ విదులర్థిన్ సల్పుచున్ భవ్యమౌ
నాశీర్వాదము నొజ్జచే బడసితానందంగనౌ నంచితం
బౌశాంతంబును నచ్యుతార్చిత పదాబ్జా! చంద్రమౌళీశ్వరా!

అచ్యుత	=	విష్ణువు
అచ్చిత	=	పూజింపబడిన
పద + అబ్జ	=	పద్మములవంటి పాదాలు
చంద్రమౌళీశ్వరా	=	చంద్రుని శిరస్సున ధరించిన ఓ ఈశ్వరా
ఆశాపాశ	=	ఆశ అనే తాడు చే
నిబద్ధుడై	=	బంధింప బడిన వాడు
చెడక	=	చెడిపోకుండా

నిత్యంబు	=	ఎల్లప్పుడు
ఓర్పుతో	=	సహనంతో
దేశికా	=	గురువు
ఆదేశంబున్	=	ఆదేశాన్ని
తలన్ + తాల్చి	=	శిరసావహించి
యోగనిధులు	=	యోగాభ్యాస నిధులను
ఆర్తిన్	=	ప్రీతితో
సల్పచున్న	=	ఆచరిస్తూ
భవ్యమౌ	=	దివ్యమైన
ఆశీర్వాదమును	=	ఆశీర్వాదాన్ని
వద్దచేన్	=	గురువుగారి చేత
వడసి	=	పొంది
అంచితంబు + బె	=	శ్రేష్ఠమైన
శాంతంబున్	=	శాంతాన్ని
తాన్	=	తాను
అందంగనౌన్	=	పొందించ గలుగుతారు

వ్యాకరణాంశాలు :

1. భవ్యమౌ - భవ్యము + బె - ఉకారసంధి
2. చంద్రమౌళీశ్వర - చంద్రమౌళి + ఈశ్వర - సవర్ణదీర్ఘసంధి

పర్యాయపదాలు:

తృప్తి	-	దప్పిక, పిపాస
సజ్జనులు	-	మంచివారు, సశీలుడు
మహి	-	ధరణి , ధరిత్రి
శైలము	-	కొండ, పర్వతం

సొంతవాక్యాలు:

1. ఆపద - కష్టం
ఆపదలు వచ్చినపుడు ఓర్పుతో, ఉపాయంతో వ్యవహరించాలి.
2. నిక్కం - నిజం
ఎల్లప్పుడూ నిక్కమునే మాట్లాడాలి.
3. ఒజ్జ - ఉపాధ్యాయుడు
ఒజ్జలను గౌరవించాలి.

4. తృప్తి - కోరిక

ధనతృప్తి మానవులకు అనర్థకదాయకం.

5. విభూషణం - ఆభరణం

వినయవిధేయతలు మానవులకి విభూషణాలు.

ప్రశ్న - జవాబులు:

1. ధనతృప్తి ఎప్పుడు నశిస్తుందో తెలుపండి?

జ. సజ్జనాప్తి వలన ధనతృప్తి నశిస్తుంది అంటే మంచి వారితో సహవాసం చేయడం వలన మంచి చెడుల

గురించి తెలుస్తుంది.

ఎంత సంపాదించిన చనిపోయిన తరువాత మన వెంట ఏది తీసుకొనిపోలేమని

తెలుసుకుంటాము. ఈ

విషయాలనిటిని తెలుసుకోవడం వలన ధన వ్యామోహం తగ్గి ధనతృప్తి నశిస్తుంది.

2. మనిషికి నిజమైన అందాన్ని ఇచ్చేది ఏవి?

జ. *చెవులకు శాస్త్రపాండిత్యమే అందం కాని కుండాలాలు కావు.

* శరీరానికి పరోపకారమే ఆభరణం కాని సుగంధలేపనాలు కావు.

ఈ విధంగా మనిషికి శాస్త్రపాండిత్యం దానం పరోపకారం అందాన్ని ఇస్తాయి.

3. ఆపదలు రాకుండా ఉండాలంటే ఎక్కడ ఎట్లా ప్రవర్తించాలి?

జ. ఆపదలు రాకుండా ఉండాలంటే ఈ క్రింది విధంగా ప్రవర్తించాలి.

- కోడలిని కూతురిగా చూడాలి.
- కర్మాగారాలలో కార్మికులను కూడా భాగస్వాములను చేయాలి.
- దళితులను అన్నదమ్ముల్లాగా భావించాలి.
- ఇతర మతస్థులను కూడా తనవారిగా భావించి ప్రేమతో చూడాలి.
- అన్ని జీవులను తనవలే ఆదరంగా చూడాలి.

ఈ విధంగా ప్రవర్తించినట్లైతే ఆపదలు రాకుండా ఉంటాయి.

4. ధనవంతునికంటే కూడా పేదవాడు గొప్పవాడు దీని గురించి మీ అభిప్రాయం తెలుపండి.

జ. ధనం ధనం పై అభిమానం ఎల్లప్పుడు ధనం సంపాదించాలనే కోరిక ఈ మూడు దోషాలు ధనికునికి ఉన్నాయి. కాని పేదవానికి ధనం ఉండదు ధనం పై ఆశ ఉన్నా సజ్జనుల సహవాసం వల్ల అది కూడా నశిస్తుంది. కావున ధనికుని కంటే పేదవాడు గొప్పవాడు.

ధనార్జన రక్షణ పానులెందు దుఃఖ మొక్కటి శేషము అన్నారు చిన్నయాసూరి అనగా ధనాన్ని సంపాదించడంలో దానిని కాపాడుకోవడంలో దానిని పోగొట్టుకోవడం లో చివరకు దుఃఖమే మిగులుతుందని అర్థము. పేదవాడికి ఈ కష్టాలేమి ఉండవు కాని వారు హాయిగా సంతోషంగా జీవిస్తారు. అందుకు ధనికుని కంటే పేదవాడు గొప్పవాడు.

5. 'శతక పద్యాలు సమకాలీన సమాజాన్ని ప్రతిబింబిస్తాయి - విమర్శిస్తాయి' వివరించండి.

జ. శతక కవుల సంఘంలోని మంచి చెడులను గురించి తమ పద్యాలలో చెబుతారు. ఆ కవులు వాటి సంఘంలోని దురాచారాలను ఎత్తి చూపి విమర్శిస్తారు. నీతిమార్గాన్ని బోధిస్తారు.

ఈ పాఠంలోని పద్యాలలో ధూర్జటి రచించిన కాళహస్తిశ్వుర నాటి సంఘంలోని మనుష్యులు
పరద్రవ్యాన్ని ఆశించి ఎలా బ్రతుకుతున్నారో వివరించారు. పరద్రవ్యాన్ని ఆశించి జోష్యాలు
చెప్పడం అబద్ధాలు ఆడడం తమ వంకరమార్గం లో కీర్తిని సాధించే ప్రయత్నం చేయడం
చాడీలు చెప్పడం హింసను ప్రేరేపించడం వంటి పనులు చేస్తున్నారని చెప్పారు.
అందె వెంకట రాజంగారు అత్తాకోడళ్ళు కొట్లాటలు కర్మాగారాలలోని అలజడులు దళితుల
పట్ల అగ్రవర్ణాల అరాచకాలు మత హింస వంటి సమాజం లోని లోపాలను ఎత్తి చూపి వాటిని
పరిష్కరించే మార్గాలను కూడా ఉపయోగించారు ఈ పద్యం నేటి కాలానికి చక్కని ప్రతిబింబం.